

Vanhempien osallisuus kasvatusyhteistyössä

Poliittinen ja sosiaalinen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Heidi Lehtimäki

Jenna Martikainen

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2024

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

LEHTIMÄKI, HEIDI & MARTIKAINEN, JENNA:
Vanhempien osallisuus kasvatusyhteistyössä
Poliittinen ja sosiaalinen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö 46 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Marraskuu 2024

Varhaiskasvatus on oma yhteisönsä, jossa lasten osallisuus voi toteutua vain, kun aikuiset ovat myös osallisia ja ottavat vastuuta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien osallisuuden merkitystä varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyössä. Opinnäytetyössä selvitettiin sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden toteutumista vanhempien näkökulmasta. Osallisuuden tarkastelun yhteydessä tuotiin esille vanhempien kokemuksia, tarpeita ja toiveita, jotka liittyivät kasvatusyhteistyöhön. Tavoitteena oli herättää vanhempien ja varhaiskasvattajien välistä keskustelua.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena kyselytutkimuksena. Aineisto kerättiin sähköisesti täytettävän kyselylomakkeen avulla kahden Tampereen kaupungin päiväkodin vanhemmilta. Kyselyyn vastasi 20 vanhempaa. Analyysimenetelmänä oli aineistolähtöinen sisältöanalyysi.

Tulosten mukaan kasvatusyhteistyö on merkityksellistä varhaiskasvatuksessa. Yhteistyö koettiin pääosin sujuvaksi, ja sen molemminpuolinen tärkeys tunnistettiin. Myös erilaisia kokemuksia tuli esille. Kasvatusyhteistyötä koskevissa tuloksissa nousivat esille ammatilliseen työotteeseen, yhteishenkeen sekä varhaiskasvatuksen aloittamiseen liittyvät teemat. Vanhemmat arvostivat varhaiskasvattajien ammatillisuutta ja yhteistyötaitoja. Kokemukset osallisuudesta olivat pääosin positiivisia. Vanhemmat tekivät kasvatusyhteistyön edistämiseksi konkreettisia ehdotuksia, kuten koko henkilökunnan esittelyä sekä liivien tai nauhojen käyttämistä hakutilanteissa.

Tulosten perusteella vanhemmat pitävät kasvatusyhteistyötä varhaiskasvatuksessa molemmille osapuolille tärkeänä. Sen toteutumisessa on kuitenkin kehitettävää, erityisesti tiedonkulun ja vaikuttamismahdollisuuksien osalta. Tulosten perusteella vanhemmat eivät ole tietoisia omista vaikuttamismahdollisuuksistaan varhaiskasvatuksessa. Kasvatusyhteistyö on molemminpuolisesti tärkeää, ja vanhemmat ajattelevat sen onnistuvan parhaiten, kun he saavat riittävästi tietoa lapsen arjesta. Päivittäiset kohtaamiset henkilökunnan kanssa koettiin kuitenkin usein kiireisinä ja pintapuolisina, mikä voi heikentää vanhempien osallisuuden tunnetta. Jatkotutkimuksena voisi selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä osallisuuden edistämisestä. Vanhemmille voisi lisäksi kehittää oppaan heidän oikeuksistaan ja vaikuttamismahdollisuuksistaan varhaiskasvatuksessa.

Asiasanat: vanhempien osallisuus, kasvatusyhteistyö, sosiaalinen osallisuus, poliittinen osallisuus, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LEHTIMÄKI, HEIDI & MARTIKAINEN, JENNA:
Parental involvement in educational cooperation
Political and social participation in early childhood education and care

Bachelor's thesis 46 pages, appendices 6 pages
November 2024

The aim of the thesis was to explore the importance of parental involvement in the educational cooperation of early childhood education and care (ECEC). The thesis explored social and political inclusion from the perspective of parents.

The thesis was conducted as a qualitative survey, with data collected through an online questionnaire distributed to parents from two kindergartens in the city of Tampere. The data was analyzed using content analysis.

The results indicate that cooperation was generally perceived as smooth, with its mutual importance widely recognized by both parents and educators. Key themes in educational cooperation included professional approach, team spirit, and starting early childhood education and care, with experiences of inclusion being largely positive. However, parents also highlighted areas for improvement, particularly in information flow and opportunities for parental involvement. Further research could explore early childhood educators' perspectives on advancing inclusion practices.

Key words: parental involvement, ECEC partnership, social inclusion, political inclusion, early childhood education and care

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	6
3	KASVATUSYHTEISTYÖ	7
	3.1 Varhaiskasvatussuunnitelma	8
	3.2 Varhaiskasvatuksen aloittaminen	10
	3.3 Mahdolliset haasteet kasvatusyhteistyössä	11
	3.4 Sosionomin rooli.....	12
4	OSALLISUUS	14
	4.1 Poliittinen osallisuus.....	15
	4.2 Sosiaalinen osallisuus.....	16
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	18
	5.1 Tutkimusotteena laadullinen kysely.....	18
	5.2 Kyselyn laatiminen	18
	5.3 Aineiston analyysi	19
	5.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	21
6	TULOKSET	23
	6.1 Taustatiedot	23
	6.2 Kasvatusyhteistyön merkitys ja toteutus	24
	6.2.1 Ammatillinen työote	25
	6.2.2 Yhteishenki	26
	6.2.3 Varhaiskasvatuksen aloittaminen	27
	6.3 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa	27
	6.3.1 Poliittinen osallisuus	28
	6.3.2 Sosiaalinen osallisuus	30
	6.3.3 Vanhemmuuden tukeminen.....	31
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
8	POHDINTA	37
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	41
	Liite 1. Kysely.....	41
	Liite 2. Saatekirje	46

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe lähti liikkeelle omien kokemuksiemme pohjalta. Työskentely varhaiskasvatuksessa on molemmille tuttua ja toisella meistä on myös kokemusta vanhemmanroolista. Kasvatusyhteistyössä kiinnitimme huomiota vanhempien käyttäytymiseen ja pohdimme, kuinka vanhempien osallisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa.

Osallisuus tarvitsee yhteisön. Varhaiskasvatus on oma yhteisönsä, jossa lasten osallisuus voi toteutua vain, kun aikuiset ovat myös osallisia ja ottavat vastuuta. (Kangas, Vlasov, Fonsen & Heikka 2018, 55.) Varhaiskasvatuksessa yhteisö voidaan nähdä monialaisena, mutta lapsen arjessa joka päivä toimivat ryhmän kasvattajat ja vanhemmat koostavat oman kasvatusryhmänsä. Ennen kaikkea osallisuus on yhteisössä mukana olemista. Osallisuuden vastakkainen termi on osattomuus, yhteisön ulkopuolisuus. (Nivala 2021, 35.)

Varhaiskasvatuksessa lasten vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä rooli. Yhteistyöllä vanhempi ja henkilöstö sitoutuvat lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen edistämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 37.) Opinnäytetyössä haluamme tarkastella vanhempien näkökulmasta sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden toteutumista kasvatusyhteistyössä. Tarkoituksena on selvittää, miten vanhemmat kuvailevat sosiaalista ja poliittista osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa. Selvitämme myös, kuinka vanhemmat arvioivat sen toteuttamista sekä miten vanhemmat kokevat osallisuuden merkityksen kasvatusyhteistyössä.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda vanhempien kokemuksia näkyviksi sekä saada heidän tarpeitansa ja toiveita esille osallisuuteen liittyen. Selvitämme miten sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden osa-alueet voisivat näyttäytyä paremmin kasvatusyhteistyössä. Pohdimme, voisiko uudella sosionomin työnkuvalla varhaiskasvatuksessa olla mahdollisuutta osallisuuden edistäjänä. Opinnäytetyössä käytämme huoltaja-sanana sijaan vanhempaa sen helpomman lähestyttävyyden vuoksi.

2 TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella osallisuuden merkitystä kasvatusyhteistyössä. Työssä selvitämme sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksessa vanhempien näkökulmasta.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada vanhempien kokemukset näkyviin ja tuoda näin heidän tarpeitansa ja toiveita esille osallisuuteen liittyen. Osallisuuden tarkastelun kautta haluamme tuoda esiin onnistumisia sekä mahdollisia kehityskoh-
tia kasvatusyhteistyössä. Tavoitteena on pohtia, miten sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden osa-alueet voisivat näyttäytyä paremmin kasvatusyhteistyössä vanhempien ja henkilöstön välillä. Haluamme herättää keskustelua vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten vanhemmat kokevat osallisuuden merkityksen kasvatusyhteistyössä?
2. Miten vanhemmat kuvailevat sosiaalista ja poliittista osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa?
3. Miten vanhemmat arvioivat osallisuuden toteuttamista?

3 KASVATUSYHTEISTYÖ

Kasvatusyhteistyö pohjautuu varhaiskasvatukseen (540/2018), jolla turvataan lasten oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Laki velvoittaa yhteistyöhön vanhempien tai huoltajien kanssa, näin halutaan turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvoinnin edistäminen. Lisäksi vanhempia tulee tukea heidän kasvatusyhteistyössään. (Varhaiskasvatustaki 540/2018, 3§.)

Käsitteeseen kasvatusyhteistyö liittyy olennaisesti vanhempien osallisuus. Aiemmin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa käytettiin vanhempien ja henkilöstön välisestä yhteistyöstä termiä kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuuden käsite painottaa nimenomaan vanhempien näkemyksiä ja tietämystä omasta lapsestaan sekä näin mahdollistaa vanhempien osallistumisen ja vaikuttamisen varhaiskasvatuksessa. (Venninen ym. 2011, 10.) Kasvatuskumppanuus käsitetään enemmän henkilöstön ja huoltajien väliseksi yhteistyöksi, minkä vuoksi kasvatuskumppanuus on korvattu uudemmissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa termillä kasvatusyhteistyö. Kasvatusyhteistyö kattaa laajemman vuorovaikutuksen eri toimijoiden välillä ottaen huomioon yhteistyön henkilöstön ja monialaisen verkoston kesken sekä lapsen ja lapsiryhmän välillä. (Lehtinen n.d.) Kasvatusyhteistyö on myös kasvatuskumppanuutta, joten tässä opinnäytetyössä käytetään näitä termejä käsitellessä kasvatusyhteistyötä riippuen lähteistä.

Kasvatusyhteistyön tulee alkaa heti varhaiskasvatuksen aloituksesta alkaen, tukien perheiden ja henkilöstön välistä yhteistyötä ja lapsen varhaiskasvatusta. Yhteistyön ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18, 38.) Varhaiskasvatuksessa on kyse lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisestä. Yhteistyön kautta voidaan rakentaa olosuhteet kasvatukseen, opetukseen ja hoivaan siten, että lapsen kaikki piirteet, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja tarpeet tulevat huomioituksi. Näitä tavoitteita tulee toteuttaa tiiviisti yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. (Ahonen & Roos, 2021, 33, 244.) Vanhempien ja varhaiskasvatuksen välinen kommunikointi tulisi olla tehokasta tiedon jakamista ja vaihtoa molemmin

puolin. Tämä edistää ymmärrystä ja keskinäistä kunnioitusta ja luo suotuisan ympäristön lapsen kehitykselle. Vanhemmat tietävät mistä lapsensa pitävät ja ovat kiinnostuneita. (Wildmon, Anthony & Kamau 2024, 6,13.)

Vanhempien kanssa tehtävässä kasvatusyhteistyössä osallisuuden voitaisiin ajatella konkretisoituvan toimintatavoissa ja sopimuksissa. Millaisia toimintatapoja yhteistyössä käytetään ja miksi? Miten vanhemmat ovat päässeet vaikuttamaan näiden valintaan? (Ahonen & Roos 2021, 245–246.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla onkin laatia sisällölliset ja rakenteelliset edellytykset vanhempien osallisuudelle (Kaskela & Kekkonen 2006).

3.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatustalaki määrää varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus rakentuu kolmesta osasta, valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 7.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) tehtävänä on edistää yhdenvertaista varhaiskasvatusta koko maassa. Se on velvoittava määräys, joka tukee ja ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on oma mainintansa yhteistyölle varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tarkoituksena on edistää varhaiskasvatukselle laadittuja tavoitteita sekä laadukasta pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatustalassa on kirjattu vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta varhaiskasvatuksen järjestäjille. Yhteistyö jaetaan huoltajien ja eri tahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhteistyöllä tavoitellaan yhteistä sitoutumista lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Kasvatusyhteistyö muodostuu keskinäisen kunnioituksen, tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentamisen ympärille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 8, 37–38.)

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ei voi rajata ulkopuolelle valtakunnallisia perusteita. Sen tehtävänä huomioida paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet, pedagogiset painotukset sekä arvioinnin ja kehittämistyöntulokset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 9.) Tampereen varhaiskasvatussuunnitelman visiona on “Varhaiskasvatus ja esiopetus – yhdessä tekemällä parasta lapselle”. Sen neljä painopistettä ovat yhdenvertaiset yksilöt, tekevät yhteisöt, hiilineutraaleja tekoja ja tulevaisuuden edelläkävijyys. Suunnitelman toteutuksessa on otettu huomioon vanhemmat ja lapset sähköisen kyselyn kautta. Vanhempien ja lasten osallisuus tulee olla kirjattuna yksikön toimintasuunnitelmassa sekä lasten omissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. (Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 8–9.)

Tampereen varhaiskasvatussuunnitelma mainitsee osallisuuden kohdalla yhteistä kunnioitusta, kiireetöntä kohtaamista ja kuulluksi tulemisen mahdollisuudesta. Kaikilla tulee olla oikeus ilmaista mielipiteitään sekä osallistua toiminnan suunnitteluun. Kokon henkilöstöllä on vastuu osallisuuden ja toimijuuden mahdollistamisesta, kehittämisestä ja monipuolisuudesta. Tavat ja menetelmät tulisi olla monipuolisia vastaten yhteisön toiveita ja tarpeita. Yhteenkuuluvuus ja yhteisöllisyys rakentuu ilon, huumorin ja ystävyyden avulla, vahvistaen me-henkeä. Perheet kutsutaan tutustumaan varhaiskasvatuspaikkaan ennen lapsen aloittamista varhaiskasvatuksessa, jolloin käydään aloituskeskustelu ja lisäksi vanhemmille tulee kertoa osallistumisen mahdollisuuksista ja vaikutuksista. (Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 47, 13.)

Tampereen varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan lisäksi yksiköiden toimintasuunnitelma, jota tulee kehittää lapsilta, henkilöstöltä ja vanhemmilta saatujen kyselyiden tietojen pohjalta. Vanhempien tulisi saada kyselyiden tulokset ja yksikön kehittämiskohteet tietoonsa. (Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 105.)

Lapselle laaditaan lisäksi yksilöllinen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka on lapsen edun ja tarpeiden mukainen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 10.) Vanhemmat otetaan mukaan lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuun-

nitelman laatimiseen, joka sovitetaan kullekin lapselle yksilöllisesti hänen tarpeidensa määrittelemiseksi ja tukemiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelman pääpaino on lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisessa, mutta näillä pyritään myös tukemaan vanhempien ja varhaiskasvattajien välistä kommunikaatiota. (Hakymez-Paul, Lehtenmäki & Pihlaja 2021, 70.) Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat yksi yhteistyön muoto, joka vastaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) vaatimukseen vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatukseen (Loukola, Puroila & Uitto 2024, 135).

3.2 Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Kasvatustyöyhteistyön kivijalkana voidaan pitää alkuvaiheen tutustumisia, jolloin aikaa tulee varata keskusteluille ja kysymyksille. Kasvattajien ja vanhempien tutustuessa paremmin keskustelujen sisällöt monipuolistuvat. Toimivassa vuorovaikutuksessa luottamus syvenee entisestään. Yhteistyön tulisi rakentua toimivalle pohjalle. (Heinonen ym. 2016, 226.)

Päivähoidon varmistuessa voidaan sopia tutustumiskäynnistä, jonka tavoitteena on käydä keskustelu päivähoiton aloittamisesta sekä perheen odotuksista ja toiveista. Tutustumiskäynti voidaan pitää perheen kotona, päiväkodissa tai muussa sovitussa paikassa. Perheen kotona tapahtuva tutustuminen voi antaa perheille turvallisen tilan tunteen, jolloin puhe lapsesta ja perheestä on luontevaa ja avoimempaa. Työntekijän tilaisuus päästä lapsen kotiin on ainutlaatuinen. Hän pääsee luomaan luottamuksellista suhdetta aitiopaikalta. Lapsen päivähoiton aloittaminen voi olla vanhemmille uutta ja siihen liittyen voi nousta monenlaisia kysymyksiä sekä ennakkoluuloja. Aloituskeskustelun tarkoituksena on saada vanhemmille puheenvuoro ja että he kokevat tulevansa kuulluksi toiveiden, pelkojen ja odotusten suhteen. Vanhempien ajatusten selkiinnyttyä, heidän on helpompi valmistella lasta päivähoiton aloittamiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41.) Toitettiinpa tapaamiset perheiden kodissa tai päiväkodissa, yhteistyön ensihetkiin panostaminen kantaa hyvää satoa pitkään (Ahonen & Roos 2021, 38).

Lapsen siirtyessä uuteen arkeen varhaiskasvatuksessa, sen sujuvuudella on merkityksellinen osa lapsen sopeutumisen kannalta. Huolella valmisteltu ja onnistuneesti toteutettu sujuva siirtymä kannattelee lapsen ja hänen vanhempiensa tarpeita tässä uudessa elämäntilanteessa. Varhaiskasvatuksen aloittamisen sujuvuus onkin kaikkien edun mukaista. Vanhemmille kannattaa korostaa kasvatusyhteistyön merkitystä alusta asti. Myös varhaiskasvattajien on paljon mielekkäämpää kannatella vanhempien osallisuutta, kun suhde vanhempiin on kehittynyt rauhassa. (Ahonen & Roos 2021, 31, 36.)

3.3 Mahdolliset haasteet kasvatusyhteistyössä

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat vastuussa kasvatuskumppanuuden ylläpitämisestä ja rakentamisesta. Tätä voidaan pitää pitkänä prosessina, joka vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Kasvatuskumppanuutta voidaan tukea erilaisilla vanhempia aktivoivilla ja osallistavilla keinoilla yhteistyössä ja viestinnässä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118–119.) Kasvattajien tietoisien toiminnan kautta voidaan luoda kumppanuussuhde, jossa dialoginen vuoropuhelu on mahdollista (Kaskela & Kekkonen 2006, 5). Yhteistyö rakentuu arjen kohtaamisissa. Tärkeitä ovat päivittäiset hetket, kun lasta tuodaan tai haetaan varhaiskasvatuksesta. Haasteita suhteen luomiseen vanhempien ja kasvattajien välillä saattaa muodostua etenkin silloin, kun lapsiryhmässä ja henkilöstössä on muutoksia. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118–119.)

Toimivan yhteistyön rooli korostuu etenkin silloin, kun perheellä tai lapsella on haasteita tai tuen tarpeita. Varhaiskasvatuksen tavoitteena ei ole perheiden haasteiden korjaaminen, vaan ymmärrys tilanteesta, joka saattaa heijastua lapsen käyttäytymiseen, tulisi tietää. Tällöin lapsen hyvinvointia pystytään tukemaan varhaiskasvatuksessa hänen tarvitsemallaan tavalla, luomalla häntä tukevaa ja ymmärtävää arkea. (Heinonen ym. 2016, 184.)

Kaskelan ja Kekkonen (2006) mukaan kasvattajien haasteena voi olla ylläpitää kasvatuskumppanuuden ilmapiiriä etenkin silloin, kun käsitykset yhteistyöstä,

kasvatuksesta, lapsen hoidosta tai tarpeista ovat ristiriidassa. Tällaisissa tilanteissa tulisi käyttää avoimia kysymyksiä ja luoda yhteistä ymmärrystä tilanteesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 46–47.)

3.4 Sosionomin rooli

Päiväkoti koostuu moniammatillisesta kasvatusyhteisöstä. Moniammatillinen kasvatusyhteistyö vaatii muiden ammattiryhmien ydinosaamisen ja vastuiden tuntemista, jolloin kaikkien koulutustaustojen osaamista voidaan hyödyntää ja näin kehittää relationaalista asiantuntijuutta. (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017, 87.)

Varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaan “henkilöstöstä vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus.” Laki henkilöstörakenteesta tulee voimaan 2030. (Varhaiskasvatustalain 540/2018, 37§.) Varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyyden saamiseksi tulee suorittaa Varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaan vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot (Varhaiskasvatustalain 540/2018, 27§).

Sosionomin (AMK) osaamista voidaan kuvata kompetenssien ja ydinosaamisen alueiden kautta. Varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamiseksi voidaan lukea eettinen-, asiakastyön-, verkosto-, palvelujärjestelmä-, kriittinen ja osallistava yhteiskunta-, tutkimuksellinen kehittäminen- ja innovaatio- sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit 2023.) Hallituksen varhaiskasvatustalain esityksessä eduskunnalle sosionomin tehtävää kuvataan tällä tavoin: “Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvassa näkyisi etenkin sosionomin koulutuksen tuottama osaaminen moniammatillisen yhteistyön rakenteiden toteuttamisessa, perheiden palveluohjauksessa sekä perheiden kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa.” (HE 40/2018 vp, 27§.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin (AMK) erityisosaamista on moniammatillinen ja verkostoyhteistyö muiden sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden kanssa. Sosionomi tuntee alueen perhepalveluiden verkoston, palvelut sekä käytänteet, jolloin hän pystyy ohjamaan perheitä etenkin silloin, kun yhteistyö liittyy lapsen ja perheen elämäntilanteeseen. Varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvoinnin tukemiseen kuuluu tiivis yhteistyö vanhempien kanssa sekä tuki perheiden väliseen verkostoitumiseen. (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017, 88.) Varhaiskasvatuksen sosionomit ovatkin sosiaalipedagogisia osaajia. Sosionomin monipuolinen osaaminen ja käytännön työmenetelmät näkyvät lasten kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin sosiaalisen ulottuvuuden huomioimisena, lasten ja perheiden vertaissuhteiden vahvistamisena, yhteisöllisyyden edistämisenä sekä osallisuuden tukemisenä. (Prokkola, 2021.)

4 OSALLISUUS

Kaskela ja Kekkonen (2006, 25) kuvailevat kirjassaan osallisuuden pohjimmiltaan olevan ihmisen syvällistä kokemusta omasta identiteetistä tai tunnetta yhteisöön kuulumisesta ja mahdollisuudesta olla mukana yhteisöllisessä prosessissa. Nivala & Rynänen (2019) toteavat kirjassaan, että osallisuutta voidaan kokea monenlaisissa ja -kokoisissa yhteisöissä sekä yhteiskunnallisella tasolla. Kuitenkin osallisuus ei voi toteutua millaisessa tahansa yhteisössä, koska yhteisöllä on myös vaikutusta. Osallisuuteen tarvitaan johonkin kuulumista, osallistumista sekä kuulumisen tunnetta. Näiden kolmen osa-alueen tulisi toteutua. Vanhemmat kuuluvat varhaiskasvatusyhteisöön, jossa heidän on osallistumisen lisäksi koettava kuulumisen tunteita. Yhteisöissä voidaan kokea kuulumisen tunnetta, mutta vailla mahdollisuuksia tuoda esille omaa panosta yhteisön toimintaan tai yhteisten asioiden vaikuttamiseen, osallistuminen jää vajaaksi. Luottamuksen luomiseksi ja yhteisöön sitoutumisen vahvistamiseksi on tärkeää, että yhteisöön kuuluvilla on todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisössä. (Nivala & Rynänen 2019, 138.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen tulisi jokapäiväisen toimintakulttuurin kautta lisätä osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Toimintakulttuuriin liittyy olennaisesti vuorovaikutus ja yhteistyö henkilöstön ja vanhempien välillä. Molemminpuolinen ja kunnioittava vuorovaikutus antaa tilaa kaikkien aloitteille, mielipiteille sekä näkemyksille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 33–34.)

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa alkaa jo siinä vaiheessa, kun he määrittelevät varhaiskasvatustarpeen ja hakevat lapselleen paikkaa. Paikan osoittamisen ja vastaanottamisen jälkeen henkilöstön vastuulla on luoda mahdollisuudet vanhempien osallisuudelle varhaiskasvatuksessa. Lapsen ollessa päivähoidossa vanhempien kasvatusoikeus ei häviä, vaan oikeus osallisuuteen lapsen varhaiskasvatuksesta säilyy. Vanhempien osallisuudella halutaan vahvistaa sitoutumista lapsensa elämään myös päivähoidossa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–26.)

Merkityksellistä osallisuuteen kannustettaessa on, millaista tietoa vanhemmat saavat päivähoidosta ja kuinka perheiden asiat otetaan huomioon. Monesti vanhemmat ovat informaation vastaanottajan roolissa, ja onkin tärkeää luoda molemminpuolinen tiedonvaihdonkulttuuri jo ennen lapsen tuloa päivähoitoon. Vanhempien osallisuutta vahvistetaan jo aloituskeskusteluvaiheessa ja tunnistetaan heidän tietonsa lasta koskevissa asioissa. Näin luodaan edellytyksiä vanhempien mahdollisuuksista osallistua toiminnan suunnitteluun ja toimintaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 26.)

Osallisuutta edistävässä kasvatustoiminnassa huomiota kiinnitetään osallistumisen ja kuulumisen edellytyksiin. Päämääränä on vahvistaa yhteisön jäsenten halua, rohkeutta ja valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan, luoda osallistumiselle konkreettisia ympäristöjä ja kehittää osallistumista mahdollistavia rakenteita ja toimintamuotoja. (Nivala & Rynänen 2019, 139–140.) Osallisuuteen ei voida kuitenkaan pakottaa. Vanhempien tulisi tulla mukaan omista lähtökohdistaan ja kokea mukanaolon mielekkäänä. Osallisuutta pitää osata tarjota sopivina määrinä vanhemmille: toiselle kukkurakaupalla ja toiselle pienenä maistiaisena. (Ahonen & Roos 2021, 245.)

Osallisuus voidaan jakaa kahteen tulkintaan, sosiaaliseen ja poliittiseen osallisuuteen. Sosiaalisella osallisuudella tarkoitetaan ryhmään kuulumista ja merkityksellisiä sosiaalisia suhteita, poliittisella osallisuudella yksilön mahdollisuuksia tulla kuulluksi ja vaikuttaa. (Nivala 2021, 38.)

4.1 Poliittinen osallisuus

Poliittisen osallisuuden korostuminen varhaiskasvatuksessa on huomattavasti näkyvämpää kuin sosiaalisen. Tämän toteutumista turvataan varhaiskasvatusta laissa, jossa mainitaan, että vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§). Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan vanhempien mahdollisuudesta osallistua yhdessä henkilöstön

sekä lasten kanssa toiminnan ja tavoitteiden suunnitteluun (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 38). Poliittinen osallisuus voidaan nähdä vanhemman mahdollisuutena osallistua toimintaan olemalla mukana kasvatuskeskusteluissa, vanhempainilloissa, tapahtumien ja juhlien järjestämisessä tai aktivoitumalla vanhempaintoimikuntaan. Jokapäiväisten tuonti- ja hakutilanteiden kautta vanhempi osallistuu lapsen hoitopäivän aloituksen ja lopetuksen rutiineihin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 26.)

Poliittinen osallisuus nähdään yleisesti yksilön mahdollisuuksina vaikuttaa sekä tulla kuulluksi (Nivala 2021, 38). Maunu ja Kiilakoski (2018) kertovat poliittisen osallisuuden olevan päätöstentekoa, muutosten aikaansaamista tai julkista keskustelua, jossa kuulemistilaisuudet voivat olla eräänlainen työkalu. Nimestä huolimatta se ei viittaa puoluepolitiikkaan vaan nähdään päättämisenä ja vaikuttamisena. (Maunu & Kiilakoski, 2018, 114.)

4.2 Sosiaalinen osallisuus

Kaskela ja Kekkonen (2006) kuvailevat kirjassaan, kuinka tärkeäksi nousee myös vanhempien osallisuudessa kokemuksellinen puoli ja kuinka he kuuluvat varhaiskasvatusyhteisöön. Kokemuksellisuus voi syntyä merkityksellisten kohtaamisten, vastavuoroisen tiedonvaihdon ja tunnepohjaisen sitoutumisen kautta. Osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa kasvattajien ja vanhempien välillä, kasvattaen asiantuntijuutta ja luottamusta. (Kaskela ja Kekkonen 2006, 27.)

Sosiaalinen osallisuus on moniulotteinen ja se ilmenee eri tasojen kautta. Tasoilla tarkoitetaan yksilötasoa, perhettä, yhteisöllisiä suhteita tai globaaleita suhteita. Sosiaalinen osallisuus näyttäytyy ihmisillä eri tavoin, riippuen sosiaalisista suhteista ja niiden osa-alueista, sosiaalisesta toimintakyvystä sekä osallisuuden kokemuksesta. Sosiaalinen osallisuus nähdään yleisesti syrjäytymisen vastakohdana ja sillä voidaan tarkoittaa syrjäytymisen ja syrjäyttämisen ehkäisemistä. Julkisen vallan on turvattava yhdenvertaiset oikeudet, mahdollisuudet ja resurssit osallistua yhteiskunnan toimintaan, mikä on tärkeää ihmisten hyvinvoinnin kannalta. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 3–4.) Nivala (2021) toteaa artikkelissaan, että varhaiskasvatuskirjallisuudessa sosiaalinen osallisuus tunnustetaan,

kuitenkin sen jäädessä tarkemmin tarkastelematta. Poliittinen osallisuus muodostaa taustan ja perustan, joten usein päädytään tarkastelemaan sen toteutumista. Yhteisöön kuulumisen ja sen edistäminen ei näy osallisuuden vahvistamisen kehittelyissä eikä varhaiskasvatustutkimuksissa. (Nivala 2021, 42.)

Suomalaisessa kirjallisuudessa sosiaalinen osallisuus nähdään subjektiivisena ilmiönä, tunneperäisenä tai henkilökohtaisena kokemuksena. Sosiaalisen osallisuuden tunne syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja siksi siinä on keskeistä kokemus kuulua johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan ja subjektiivinen vaikutelma omista vaikutusmahdollisuuksista elämässään. Sosiaalisen osallisuuden kokemus on henkilökohtainen eikä sitä voi määrätä ulkopuolelta, mutta sitä voidaan edistää. (Leemann ym. 2015, 5.) Nivala ja Rynänen (2019) kuvailevat kirjassaan kuulumista kotoisuuden tunteeksi, joka pitää sisällään turvallisuuden tunnetta, helppoutta ja mukavuutta, joiden lisäksi myös negatiiviset tunteet voidaan kohdata. Ihminen voi kokea kuuluvansa yhteisöön, vaikka ulkopuolisin silmin siltä ei vaikuttaisi ja päinvastoin. Muutokset vaikuttavat kokemukseen, eikä kuulumisen tunne pysy aina samanlaisena. Ihminen ei voi myöskään täysin vaikuttaa kuulumisen kohteeseen vaan kuulumiseen liittyy myös mahdollisuuksia, rajoja ja ehtoja. (Nivala & Rynänen 2019, 141.)

Sosiaalisen osallisuuden ulkopuolelle jäävissä riskiryhmissä mainitaan yhtenä osana lapsiperheet. Lapsiperheissä voi ilmetä myös muiden riskiryhmien haasteita, kuten työttömyyttä, maahanmuuttajataustaa tai mielenterveysongelmia. Heillä voi olla taakkana monia erilaisia haasteita. Kuitenkin osallisuutta voidaan edistää erilaisin keinoin ja samalla ehkäistä syrjäytymistä. Kansallinen sosiaalisen suojelun ja osallisuuden strategia esittää sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi sosiaalisten ongelmien ja sosiaalisten riskien ennaltaehkäisyä. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 7–8.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusotteena laadullinen kysely

Opinnäytetyö toteutui laadullisena eli kvalitatiivisena kyselynä. Laadullinen tutkimus tarkastelee ihmisen kokemuksia, joiden avulla kuvataan jokin ilmiö. Tiedon tuottamisessa ilmiötä tarkastellaan henkilöiden, yhteisöjen käsityksien ja koke- muksien sekä niiden merkityksien kautta. (Vilkkä 2021a, 17–18.) Kysely sisälsi myös määrällisiä eli kvantitatiivisia kysymyksiä. Tutkimusote sopii kysymyksiin, kun halutaan vastauksia siihen, kuinka paljon tai miten usein jokin asia ilmenee, mutta lisäksi tarvitaan tietoa siitä, miksi asiat ilmenevät kuvaamalla tavalla. Tut- kimusotetta voidaan käyttää, kun halutaan selittää ja ymmärtää, millaisia koke- muksia ja käsityksiä ihmisillä on ja miten ne jakautuvat ihmisten keskuudessa. (Vilkkä 2021a, 23.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat kysely, haas- tattelu, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmiä voi- daan myös käyttää kerätessä määrällisen tutkimuksen aineistoja. (Tuomi & Sa- rajärvi 2013, 71.) Kyselylomakkeen kautta aineiston kerääminen voidaan koh- dentaa isolle joukolle ihmisiä. Kyselylomakkeen etuna on myös se, ettei henkilö- rekisteriä synny. (Vilkkä 2021b, 94.) Käytimme kyselyä, koska se mahdollisti lä- hettämisen kahden eri päiväkotien vanhemmille.

Kyselylomake koostui avoimista ja asteikkoihin perustuvista kysymyksistä. As- teikkoja voidaan hyödyntää, kun halutaan kartoittaa tai kuvata laadullisia ominai- suuksia, mielipiteiden tai asenteiden jakautumista perusjoukossa. Kyselyssä käy- timme Likert-asteikkoa, jossa samanmielisyys toiseen suuntaan kasvaa ja toi- seen vähenee. (Vilkkä 2021a, 70.)

5.2 Kyselyn laatiminen

Opinnäytetyön aineiston keruu tapahtui sähköisenä Microsoft Forms -kyselynä (Liite 1). Sähköisesti täytettävä lomake mahdollisti anonyymien vastaamisen sekä jakamisen isommalle joukolle. Kysely jaettiin eVakan kautta kahden eri Tampereen kaupungin päiväkodin vanhemmille. Saatekirjeessä (Liite 2) mainitsimme kyselyn anonyymistä vastaamisesta. Kysely lähti noin 300:lle vanhemmalle. Kyselyn vastausajan ajoitimme päiväkotien toimintakauden loppuun, jolloin vanhemmilla on mahdollisuus tarkastella kulunutta vuotta.

Opinnäytetyö käsittelee kasvatusyhteistyötä sekä osallisuutta poliittisen ja sosiaalisen jaottelun kautta. Kyselylomakkeessa näiden kahden jaottelun jätimme yleisesti osallisuuden alle, jolloin kysely on selkeämpi. Tuloksissa jaoimme saadut tiedot näiden jaottelujen mukaan.

Kyselylomakkeen rakenne jaettiin kolmeen osaan:

1. Taustatiedot
2. Kasvatusyhteistyön merkitys ja toteutus
3. Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

5.3 Aineiston analyysi

Kyselyyn tuli vastauksia 20 kappaletta. Määrälliset vastaukset latasimme Microsoft Exceliin helpottaaksemme analysointia. Laadulliset vastaukset latasimme Wordiin.

Opinnäytetyön tuloksia tarkasteltiin aineistolähtöisen sisältöanalyysin kautta. Lähestymistavassa lähdetään liikkeelle kerätystä aineistosta, joka eritellään ja käsitteellistetään. Käsitteet ja tutkimusteoria antavat jonkinlaisen kehyksen, vaikka ilmiön ymmärtäminen lähtee analyysissä kerätystä aineistosta. Tämän pohjalta luodaan yhdessä teoriakehyksen kanssa teoreettinen malli tai yleinen ajatuskonaisuus, joka vastaa aineistoa. (Vilka 2021a, 158–159.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi lähti liikkeelle aineiston pelkistämisestä eli redusoinnista. Pelkistäminen tarkoittaa informaation tiivistämistä tai pilkkomista

osiin. Näin aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Opinnäytetyön tutkimustehtävä ohjaa pelkistämistä, jonka mukaan poimitaan olennaiset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–109.) Kävimme kyselymme avoimet vastaukset läpi ja pelkistimme ne helpoiten teemoitettavaan muotoon (Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

ALKUPERÄISILMAUKSET	PELKISTETTY ILMAUS
“Kasvatusyhteistyö voisi merkitä laajempaa yhteistyötä lapsen asioissa kuin lyhyt päivästä kertominen ja vasukeskustelut. Useammin rauhallisia keskusteluja tilanteesta, kehityksestä, vahvuuksista, mahd haasteista. Avoin vuoropuhelu. Tutut aikuiset.”	<ul style="list-style-type: none"> • Avoin vuoropuhelu • Tutut aikuiset • Rauhalliset keskustelut tilanteesta, kehityksestä, vahvuuksista, mahd haasteista
“Arjen tiedonvaihtoa, kiinnostusta lapsesta ja hänen elämästään, vanhempien ja henkilökunnan joustavaa ja jatkuvaa yhteydenpitoa sekä keskusteluyhteyden ylläpitoa.”	<ul style="list-style-type: none"> • Arjen tiedonvaihto • Kiinnostus lapsesta ja hänen elämästään • Joustava ja jatkuva yhteydenpito • Keskusteluyhteyden ylläpito
“Sitä että sekä perhe että päiväkotiki kasvattavat lasta yhdessä, yhteisin pelisäännöin ja tavoittein. Aktiivista keskustelua ja pohdintaa.”	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiset pelisäännöt • Yhteiset tavoitteet • Aktiivinen keskustelu ja pohdinta

Seuraava vaihe koski aineiston ryhmittelyä eli klusterointia. Tässä vaiheessa edellisen vaiheen pelkistetyt ilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittely tapahtuu samaa asiaa tarkoittavien käsitteiden yhdistämisellä omaksi luokaksi, joka nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.)

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
<ul style="list-style-type: none"> • Avoin vuoropuhelu • Joustava ja jatkuva yhteydenpito • Keskusteluyhteyden ylläpito 	Vuorovaikutus
<ul style="list-style-type: none"> • Sovituista asioista kiinnipito • Rehellisyys • Luodaan yhdessä paras ja turvallinen hoitoympäristö • Molemminpuolinen avoimuus ja luotto 	Luottamus
<ul style="list-style-type: none"> • Keskustelu lapsen kasvusta ja kehityksestä • Rauhalliset keskustelut tilanteesta, kehityksestä, vahvuuksista, mahd haasteista • Yhteiset tavoitteet • Aktiivinen keskustelu ja pohdinta 	Kasvatuspuhe

Seuraava vaihe on abstrahointi eli käsitteellistäminen. Edellinen vaihe katsotaan olevan osa abstrahointiprosessia. Tässä vaiheessa erotetaan opinnäytetyön kannalta olennainen tieto ja tämän tiedon pohjalta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111.)

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston käsitteellisistä

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Vuorovaikutus	Vuorovaikutus ja kohtaaminen	Yhteishenki
Kohtaaminen	Luottamus ja merkityksellisyys	
Luottamus	Ilmapiiri	
Merkityksellisyys		
Ilmapiiri		

5.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessä tulee noudattaa yleistä huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tulosten arvioinnissa. Tutkimustyössä tulee soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimustyön tuloksia julkaistaessa tulee toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Yhteistyöpäiväkoteihin olimme yhteydessä keväällä 2024, jonka jälkeen haimme tutkimusluvan Tampereen kaupungilta. Päiväkodin johtaja välitti vanhemmille

saatekirjeen, mikä sisälsi linkin kyselyyn. Saatekirjeessä ilmeni vanhemmille opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite. Lisäksi mainitsimme tietosuojatiedot, kuten anonymiteetin ja aineiston hävityksen. Saatekirjeen lopussa toimme esille omat ja opinnäytetyön ohjaajan yhteystiedot. Halusimme näin tuoda vanhemmille mahdollisuuden kysymyksiin ja palautteeseen. Yhteydenottoja ei kuitenkaan tullut.

Opinnäytetyön kirjoittamisessa tulee huomioida lähdekritiikki. Lähdekritiikin selvittämisessä tulee huomioida julkaisuvuosi ja arvioitavan tiedon ajanmukaisuus. Kuka tai ketkä teoksen ovat kirjoittaneet? Mikä on heidän asemansa ja mainensa ammatti- ja tieteenalalla tiedon tuottajana? (Vilka 2021a, 120.) Pyrimme hyödyntämään lähteitä monipuolisesti ja suosimaan uusimpia teoksia.

Clarkeburnin ja Mustajoen (2007) mukaan keskeinen eettinen kysymys on tutkimukseen osallistuvien lukumäärä eli otoskoon määrittely. Otoskoon määrittelyssä ei ole tiettyä sääntöä siitä, kuinka iso otanta olisi tarpeeksi riittävä. Pienempi otoskoko ei todennäköisesti vastaa riittäväällä tarkkuudella. Suuren otoskoon haittana voi olla, ettei tietynpisteen jälkeen saadusta materiaalista ole enää tutkimukselle merkittävää hyötyä. Luotettavuutta lisää enemmän alkuvaiheessa saadut lisäotokset. Tutkimuksessa joutuu tasapainottelemaan laadun, ajan ja resurssien rajallisuuden välillä. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 70–71.) Kyselyssä saadut vastaukset vastasivat tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisin sekä sopivat opinnäytetyön laajuuteen.

Opinnäytetyössä pidimme mielessä, että kyselyyn osallistuvat vanhemmat voivat olla muutenkin aktiivisia vanhempia, joiden osallisuuden kokemus voi olla jo vahvaa. Puuttuvissa vastauksissa osallisuus voidaan kokea erilaisena, jolloin heidän kokemus saattaa poiketa saaduista vastauksista. Kyselylomaketta laatiessamme pidimme mielessä jokaisen kysymyksen kohdalla, onko tämä tarpeellinen tutkimuksen kannalta.

6 TULOKSET

Opinnäytetyö tarkasteli vanhempien osallisuutta kasvatusyhteistyössä. Kyselyn tulokset keräsimme kahden eri Tampereen kaupungin päiväkodista, minkä myötä tuloksia ei voida yleistää koskemaan muita päiväkoteja. Vastauksia saimme yhteensä 20 kappaletta.

Tuloksissa pyrittiin saamaan vastauksia kysymyksiin: miten vanhemmat kokevat osallisuuden merkityksen kasvatusyhteistyössä ja miten vanhemmat kuvailevat sosiaalista ja poliittista osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa sekä miten arvioivat osallisuuden toteuttamista.

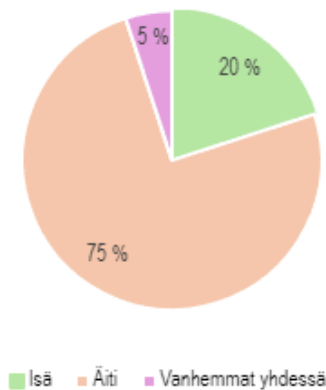
6.1 Taustatiedot

Opinnäytetyön kannalta kysyimme taustatietoja, jotta voisimme tarkastella vaikuttaako eri ryhmien vastaukset yhteneväisiltä käsiteltävissä teemoissa. Pohdimme voisiko taustatiedoilla olla vaikutusta kasvatusyhteistyöhön ja osallisuuden kokemukseen.

Taustatietoina kysyimme kuka kyselyyn vastasi sekä lasten lukumäärää varhaiskasvatuksessa. Saadusta 20 vastauksesta kyselyyn vastasi 15 äitiä ja 4 isää. Yhden vastauksista täyttivät vanhemmat yhdessä. Kohdasta muu huoltaja ei tullut yhtään vastauksia.

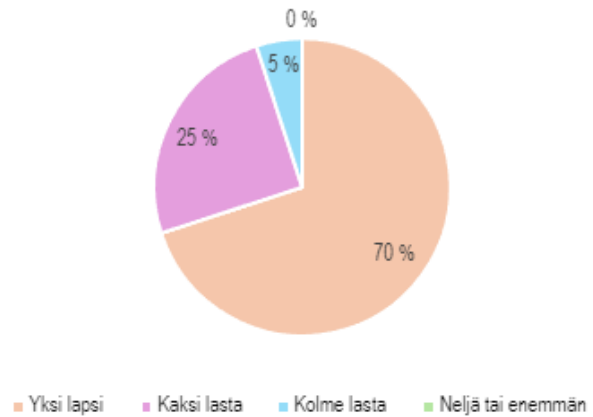
Vastauksista 14:llä oli yksi lapsi päiväkodissa. Vastauksista viidellä oli kaksi lasta päiväkodissa. Vastauksista yhdellä oli kolme lasta päiväkodissa. Neljää tai enemmän ei ollut.

Kysymys 1. Kyselyyn vastasi

KUVIO 1. Kyselyyn vastaajat

Kysymys 2. Lasten määrä varhaiskasvatuksessa

KUVIO 2. Lasten määrä varhaiskasvatuksessa

6.2 Kasvatusyhteistyön merkitys ja toteutus

Opinnäytetyössä lähdimme selvittämään, miten vanhemmat kokevat osallisuuden merkityksen kasvatusyhteistyössä. Kasvatusyhteistyö nähtiin tärkeänä osana varhaiskasvatusta. Vanhempien tulee pystyä luottamaan lapsensa toisten huomaan, jolloin molemmin puolinen kunnioitus, luottamus ja ymmärrys on tärkeää.

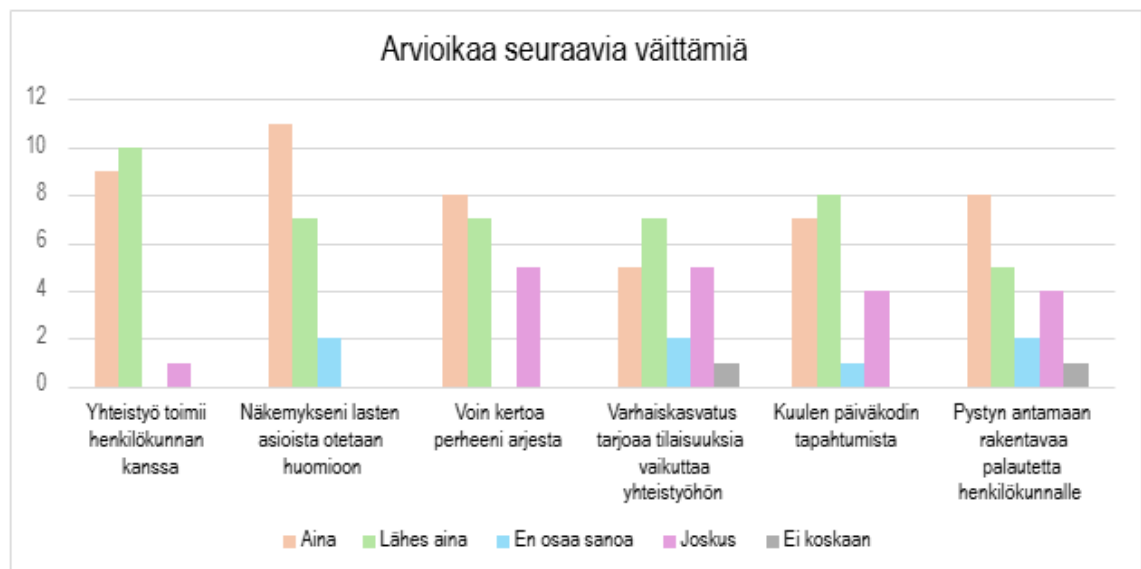
”Luotettavaa, rehellistä ja avointa yhteistyötä. Lapsi on päiväkodissa arkena enemmän kuin kotona, joten kasvatamme lapsiamme yhdessä.”

Tuloksissa vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä yhteistyöhön. Yhteistyö koettiin sujuvana ja merkityksellisenä. Yhteistyössä pidettiin tärkeänä molempien osapuolten roolien ja vahvuuksien tunnistamisen tärkeyttä ja sovitusta asioista kiinnipitoa. Kasvatusyhteistyön toivottaisiin olevan laajempaa kuin lyhyet lasten päivästä kertomiset ja vasukeskustelut. Kasvatusyhteistyö kuvattiin olevan yhteistyötä eri näkökulmista, jossa lähtökohtana on yhteiset tavoitteet ja pelisäännöt.

”Tehdään yhdessä asioita, esim. jos lapsi luopumassa vaipoista, asiaa toteutetaan yhtenäisesti sekä kotona että päiväkodissa.”

“Sitä että sekä perhe että päiväkotiki kasvattavat lasta yhdessä, yhteisin pelisäännöin ja tavoittein. Aktiivista keskustelua ja pohdintaa.”

Kyselyssä oli määrällisiä väittämiä, jotka koskivat kasvatusyhteistyötä. Taulukossa (Kuvio 3.) on väittäjä ”yhteistyö toimii henkilökunnan kanssa”, jossa vain yksi vastaus oli joskus. Muuten vastaukset olivat aina tai lähes aina. Väittäjässä ”näkemysni lasten asioissa otetaan huomioon”, oli myös selkeä enemmistö aina tai lähes aina vastauksissa, vain kaksi ei osannut sanoa. Enemmän hajontaa alkoi tulla väittämissä, jotka koskivat palautteen antamista, informaatiota, yhteistyön vaikuttamismahdollisuuksia ja perheen arjen jakamista.

KUVIO 3. Arvioikaa seuraavia väittämiä

6.2.1 Ammatillinen työote

Opinnäytetyön tuloksissa nousi esille varhaiskasvattajien ammatillinen työote. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä odotetaan ammatillista työotetta, jossa nähdään keskiössä olevan yhteistyötaitot, kasvatuspuhe ja toiminnan ammatillisuus. Vanhemmat luottavat varhaiskasvattajiin toiminnan suunnitteluissa ja sen toteuttamisessa. Tuloksissa vanhemmat arvostivat sitä, että lapsiin on tutustuttu kunnolla. Varhaiskasvattajilta odotetaan yhteistyön osalta, pystyvyyttä työskennellä

jokaisen kanssa. Vanhemmat ilmaisivat tuttujen aikuisten merkityksestä yhteistyön sujuvuuden ja pysyvyyden kannalta.

Tuloksissa kasvatuspuhetta toivottaisiin enemmän arkeen. Sitä, että keskusteltaisiin rauhassa tilanteista, kehityksestä, vahvuuksista ja mahdollisista haasteista. Kasvatuspuhe arjessa näkyisi keskusteluna lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä yhteisistä tavoitteista. Yhteistyössä pidetään tärkeänä aktiivista keskustelua ja pohdinnan tärkeyttä vanhempien ja kasvattajien välillä.

6.2.2 Yhteishenki

Kasvatusyhteistyön yhtenä perustana voidaan pitää toimivaa vuorovaikutusta. Tämä nousi esille myös kyselyn tuloksissa. Vanhemmat nostivat esille, kuinka he pitävät tärkeänä tietää lapsen päivänkulusta. Vanhemmat halusivat keskusteluyhteyden olevan joustavaa ja jatkuvaa sekä sitä tulisi ylläpitää aktiivisesti. Vanhemmat kokivat luottamuksen ja molemmin puolisen avoimuuden olevan tärkeä osa vuorovaikutusta. Tuloksissa tuli esille, kuinka kasvatusyhteistyön alkua haastoi tiedon puute.

”Arjen tiedonvaihtoa, kiinnostusta lapsesta ja hänen elämästään, vanhempien ja henkilökunnan joustavaa ja jatkuvaa yhteydenpitoa sekä keskusteluyhteyden ylläpitoa.”

Vanhemmat nostivat esille kohtaamisen merkitystä kasvatusyhteistyössä. Aito kiinnostus lapsesta ja hänen elämästään koettiin tärkeänä. Lisäksi luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin koettiin vaikuttavan kasvatusyhteistyöhön. Tuloksissa nousee esille tärkeys toisia kunnioittavasta ja ymmärtävästä näkökulmasta, jossa sovituista asioista pidetään kiinni. Yhteistyöllä haetaan rehellistä ja sujuvaa yhteistyötä, jonka tavoitteena on luoda turvallinen hoitoympäristö. Henkilökunnan kerrottiin olevan helposti lähestyttävää ja avointa.

”Yhdessä hyvä tulee. Molempien katsantokantokannan hyvä ottaa huomioon toisia kunnioittaen ja ymmärtäen.”

Tuloksissa vanhemmat korostivat kasvatusyhteistyön merkitsevän heille paljon. Yhteistyötä pidetään tärkeänä osana päiväkodin toimintaa sekä tunnustetaan sen molemminpuolinen tärkeys. Ilmapiirin kerrottiin olevan helposti lähestyttävää ja avointa.

6.2.3 Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu etenkin varhaiskasvatuksen aloittamisessa. Tulosten perusteella suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen aloittaminen sujui hyvin. Tuloksissa löytyy myös kehitettäviä asioita. Aloituksen suhteen arvostettiin rauhassa tutustumista ja puolikkaita päiviä sekä lapsen ehdoilla tutustumista. Osa mainitsi, että olisi kaivannut enemmän tutustumiskäyntejä. Yksi vastaajista mainitsi käyneensä aloituskeskustelun ja toinen vastaajista mainitsi saaneensa kirjeen keskeisimmistä asioista.

Haasteina päiväkodin aloittamisessa mainittiin tiedon puute ryhmästä, ohjeista, rutiineista sekä käytänteistä. Yksi vastaajista mainitsi lapsensa aloitusta hankaloittaneen koronatoimet ja rajoitukset.

“Aloittaminen sujui hyvin. Lapsemme viihtyi alusta lähtien hyvin päiväkodissa ja henkilökunta oli helposti lähestyttävää ja avointa.”

“Olisin alkuun kaivannut selkeää lukujärjestystä päivän kulusta, jossa kerrotaan, minkälainen päivän rakenne on. Lisäksi olisin kaivannut sitä, että koko henkilökunta esitellään, myös ne aikuiset, jotka ovat toisten ryhmien opettajia ja hoitajia. Välillä oli hetkiä, kun hain lapsen päivähoidosta, eikä pihassa ollut ainuttakaan tuttua naamaa.”

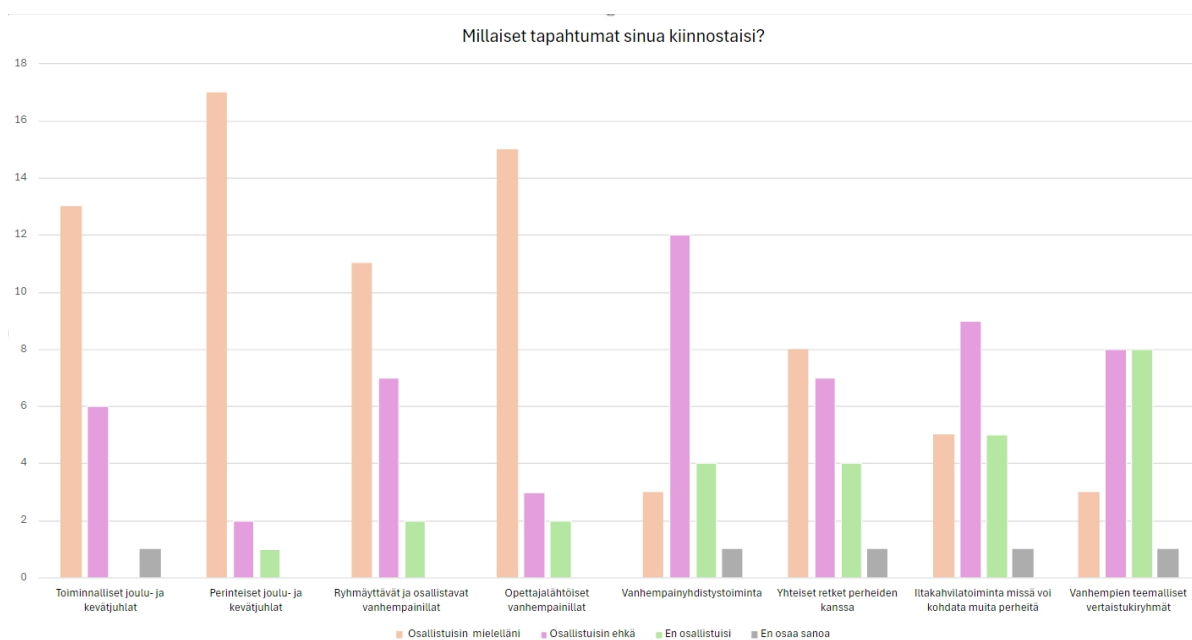
Päiväkodin henkilökunnan esittely nostettiin tuloksissa olennaiseksi osaksi aloitusta. Henkilökunnan esittelyä kaivattiin oman ryhmän lisäksi myös päiväkodin muiden ryhmien osalta. Tämä korostuu etenkin tuonti- ja hakutilanteissa, jossa voi olla tilanne, ettei oman ryhmän aikuisia ole paikalla.

6.3 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyössä lähdimme selvittämään, kuinka vanhemmat kuvailevat sosiaalista ja poliittista osallisuutta. Kyselyssä emme käsitelleet suoraan poliittista ja sosiaalista osallisuutta, vaan jätimme ne yleisesti osallisuuden alle. Olimme kuitenkin määritelleet kysymykset poliittisen ja sosiaalisen osallisuuden mukaisesti itsellemme.

6.3.1 Poliittinen osallisuus

Taulukossa (Kuvio 4.) kysyimme vanhemmilta: ”*millaiset tapahtumat sinua kiinnostaisi?*”. Annoimme esimerkkeinä perinteisiä opettajalähtöisiä vanhempainiltoja ja joulu- ja kevätjuhlia, osallistavia toiminnallisia joulu- ja kevätjuhlia ja ryhmäyttävät ja osallistavat vanhempainillat, lisäksi erilaisia iltakahvila, vertaistukiryhmät, vanhempainyhdistystoiminta ja retket perheiden kanssa. Kaikista mieluiten vanhemmat osallisuusivat perinteisiin joulu- ja kevätjuhliin, jonka jälkeen tulivat opettajalähtöiset vanhempainillat, toiminnalliset joulu- ja kevätjuhlia ja ryhmäyttävät ja osallistavat vanhempainillat. Kiinnostusta herätti vanhempainyhdistystoiminta, iltakahvilatoiminta, yhteiset retket perheiden kanssa. Jokainen tapahtuma ehdotus paitsi toiminnalliset joulu- ja kevätjuhlia sai vähintään yhden en osallistuisi vastuksen. Suurimman vastuksen herätti vanhempien teemalliset vertaistukiryhmät.

KUVIO 4. Millaiset tapahtumat sinua kiinnostaisi?

Poliittinen osallisuus nähdään vaikutusmahdollisuutena. Vanhemmilta kysyttiin kokevatko he pystyvänsä vaikuttamaan päiväkodin toimintaan ja mitä toivoisivat. Vastauksista nousi selkeä enemmistö 9 kappaletta, etteivät koe voivansa vaikuttaa. Muuten vastauksista ilmeni: kokee, kokee mutta ei ole tarve, ei koe eikä ole tarve, jonkin verran sekä ei ole tarvetta. Vastauksista nousi esille, kuinka halutaan kunnioittaa päiväkodin omia päätöksiä, luotetaan ammattilaisiin sekä pohdittiin vaikuttamisen tarpeellisuutta.

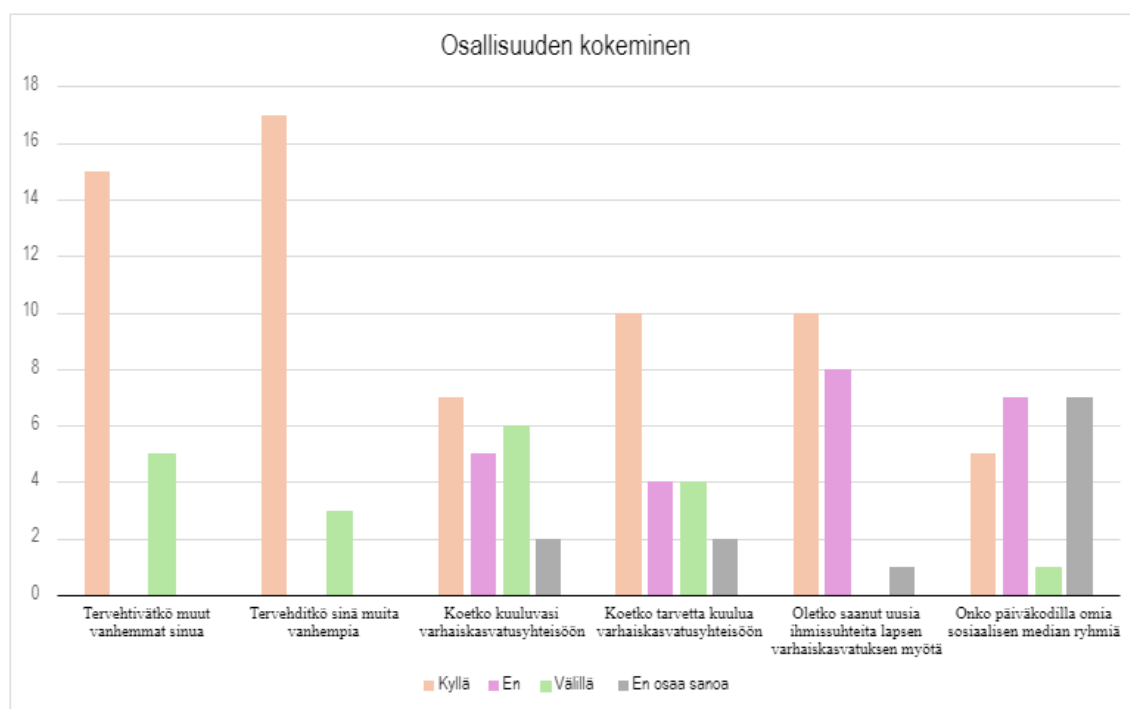
”Vaikea sanoa, mutta en ole varma olisiko se edes hyvä idea, ottaen huomioon, että päiväkodissa on syystä omat rytminsä jne.”

Vanhempien toiveita oli pystyä vaikuttaa lastensa ulkoiluun, ruutuaikoihin, tapahtumiin, arjen suunnitteluun ja informaation kulkuun. Lisäksi mainittiin ajankohtaiset teemat, haasteet ja mielenkiinnonkohteet. Eräs vastaaja kertoi, ettei vanhempia ole osallistettu suunnitteluun. Toinen vastaaja pohti, ettei välttämättä osaisi mutta olisi mukavaa, jos olisi jollain tapaa mahdollista osallistua arjen suunnitteluun. Vaikka vastauksissa oli, että vanhempi pystyy vaikuttamaan ja toivomaan, ei vastauksista tullut esille esimerkkiä missä tilanteessa tai miten olisi pystynyt vaikuttamaan.

Varhaiskasvatuksessa poliittisen osallisuuden paikkoja on selkeästi lapsen varhaiskasvatuskeskustelut. Kyselyssä kysyimme vanhempien kokemusta varhaiskasvatuskeskusteluista. Vanhemmat kokivat keskustelut hyödyllisinä, kivoina, hyvänä ja tarpeellisenä. Osa vanhemmista koki ajan riittävänä, toiset taas kokivat, ettei ajassa ehtinyt paneutua syvemmin. Eräs vastaaja nosti esille, kuinka arjessa saisi olla enemmän kasvatuspuhetta, jossa mietitään ajankohtaisia haasteita ja linjoja toimimiseen. Ilmapiiri keskusteluissa koettiin olleen leppoisaa, ammatillista, rentoa ja hyvää. Eräs vanhempi koki, ettei keskusteluista pidetä ajoissa ja niitä pidetään vain koska on pakko. Varhaiskasvatuskeskusteluilta toivottiin lapsen mukaan ottamista osaksi aikaa ja oman lapsen esimerkkipäivää. Vastauksista ei noussut esille millaisena kokee omien mielipiteiden ilmaisun keskustelun aikana. Enemmän vastauksista tuli ilmi, kuinka vanhemmilla oli tilaisuus päästä kuulemaan lapsestaan.

6.3.2 Sosiaalinen osallisuus

Taulukossa (Kuvio 5) Suurin osa vastaajista koki kuuluvansa varhaiskasvatusyhteisöön tai välillä. Selkeä enemmistö tuli tarpeesta kuulua varhaiskasvatusyhteisöön. Uusien ihmissuhteiden saaminen varhaiskasvatuksen myötä, vastaaja prosentti jakautui, olen saanut ja en ole saanut välille. Hajontaa vastauksissa tuli, kun kysyttiin päiväkodin sosiaalisen median kanavia. Vastaukset jakautuivat suurimmalta osalta, ei ole ja en osaa sanoa välille. Vastauksissa tuli esille, että on eri sosiaalisen median ryhmiä, joihin osa kuuluu ja osa vastasi välillä. Vanhempien keskinäisestä olemisesta kysyttiin tervehtimisen tavoin. Vastaukset jakautuivatkin selkeästi enemmistönä siten, että vanhemmat tervehtivät toisia ja kokivat muiden tervehtivän heitä. Tervehdin välillä, vastasi toinen puolisko.

KUVIO 5. Osallisuuden kokeminen

Kyselyssä kysimme, millaisia kohtaamisia on ollut henkilökunnan ja muiden perheiden kanssa. Kohtaamisia kuvailtiin, positiivisiksi, ihaniksi, kevyiksi ja korrekteiksi. Henkilökunta on ystävällistä ja tervehtii myös muiden ryhmien lasten vanhempia. Tuonti- ja hakutilanteissa keskustelu henkilökunnan kanssa pääosin nopeaa ja pintapuolista sekä osa mainitsi kiireen. Ajatuksia saa vaihdettua

mukavasti ja keskustelut koostuvat pääosin arjesta. Yksi vastaajista mainitsi, että on osan vanhemmista kanssa tutustunut paremmin.

“Ilmapiiri on avoin ja rauhallinen. Ei parempaa voisi toivoa.”

“Henkilökunta on ystävällistä ja tervehtii esim pihalla myös muita kuin oman ryhmän vanhempia. Muut vanhemmat pääsääntöisesti tervehtivät.”

Kyselyssä kysimme päiväkodin käytänteistä tuonti- ja hakutilanteista, miten vanhemmat kokevat tilanteen ja tuntevatko he tullessa kohdatuksi. Vastauksissa oltiin pääosin tyytyväisiä tuonti- ja hakutilanteisiin, ne ovat helppoja ja kuullaan tarvittavat asiat päivästä. Pääosin vanhemmat myös kokevansa tullessa kohdatuksi. Osa myös koki, ettei saa perustietoja lapsen päivästä tai niitä kerrotaan niukasti. Päivästä haluttaisiin kuulla enemmän ja perusjuttuja, kuten paljon lapsi syönyt, nukkunut ja kenen kanssa leikkinyt. Erityisesti konflikti tilanteiden selvitystä toivotaan saman päivän aikana, jolloin vanhemmalle ei jää huoli kotiin.

“Hyvin sujuu ja koen tulevani kohdatuksi.”

“Tunnettu tulevamme kohdatuksi. Toimintakauden alussa pidetyssä vanhemmille tarkoitettussa infotilaisuudessa tehtiin selväksi, että hakutilanteissa ei työntekijät ehkä ehdi kertoa lapsen päivästä mitään, koska työntekijät valvovat pihalla muita lapsia. Tämä tuntui hieman oudolta, mutta arvostamme, että se sanottiin suoraan ja ymmärrämme valvomisen tärkeyden.”

Vanhemmille on kerrottu, ettei hakutilanteissa ole aikaa kertoa päivän kuulumisia ja näin vanhemmat pohtivat, milloin tämä aika sitten olisi? Tuonti- ja hakutilanteissa kohtaaminen riippuu myös, kuka on paikalla, onko tuttu oma päiväkodin henkilökunta tai sijaiset. Vanhemmat kokivat, ettei sijaiset osanneet kertoa juurikaan lapsen päivästä. Hakutilanteisiin toivottaisiin oman ryhmän henkilökunnalle liivejä, joka helpottaisi vanhempia tunnistamaan kenen puheille tulisi mennä.

6.3.3 Vanhemmuuden tukeminen

Kyselyssä kysyimme vanhemmuuden tuesta ja sen tarpeellisuudesta varhaiskasvatuksessa. Halusimme pohtia vastausten perusteella sosionomin roolia varhaiskasvatuksessa vanhemmuuden tukemisen asioissa.

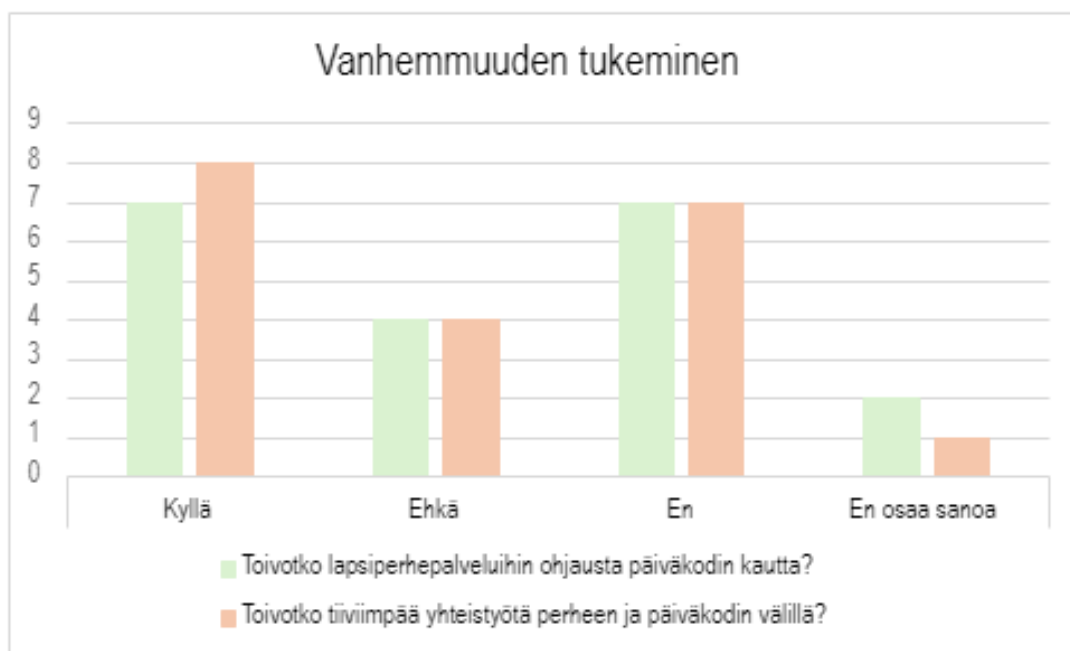
Kyselyssä kysyimme vanhemmilta, ovatko he saaneet vanhemmuuteen tukea päiväkodin kautta. Vastaajista 4 ilmaisi, selkeästi saaneensa tukea päiväkodin kautta. Vastauksissa 12 vanhempaa ei ole tarvinnut tukea päiväkodin kautta, mutta osa uskoi tarvittaessa myös saavansa. Vastauksista 4 ei ole saanut tukea päiväkodin kautta.

“Olemme saaneet riittävästi tukea vanhemmuuteen useista lähteistä. Päiväkoti on yksi näistä.”

“Joissakin kasvatuskysymyksissä olen kysynyt neuvoa ja olen saanut tukea tarvittaessa.”

Vastauksissa ilmeni toive omasta vanhemmuudesta keskustelusta. Vanhemmilta kyseltäisiin jaksamisesta sekä keskusteltaisiin yhteneväisestä toiminnasta lapsen suhteen. Yhdessä keskustelua ja pohtimista, haluttaisiin lisää lapsen asioissa sekä kehityksen seuraamisessa ja tukemisessa. Perheet toivovat varhaista puhetta mahdollisista haasteista ja huolenaiheista. Lisäksi mainittiin yhteistyön sujuvuudesta, jossa perheen kanssa kokeillaan toimia yhteneväisesti kotona ja päiväkodissa.

Taulukossa (Kuvio 6) kysyttiin vanhemmuuden tukemisesta. Kysymyksessä *”Toivotko lapsiperhepalveluihin ohjausta päiväkodin kautta?”* Vastauksissa nousi saman verran vastauksia toivon ohjausta ja en toivo. Osa vastaisi toivoisi ehkä ja ei osannut sanoa muutama. Kysymyksessä *”Toivotko tiiviimpää yhteistyötä perheen ja päiväkodin välillä?”* Vastauksissa nousi toive tiiviimmästä yhteistyöstä. Lähes sama määrä vanhempia ei koe tarvitsevansa tiiviimpää yhteistyötä. Osa toivoisi ehkä ja yksi vastaajista ei osannut sanoa.

KUVIO 6. Vanhemmuuden tukeminen

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien osallisuuden kokemusta ja sen toteuttamista kasvatusyhteistyössä. Tarkastelimme, kuinka poliittisen ja sosiaalisen osallisuuden osa-alueet näyttäytyvät varhaiskasvatuksessa. Näiden kahden Tampereen kaupungin päiväkotien tarkastelun kautta halusimme tuoda esiin onnistumisia sekä mahdollisia kehityskohtia osallisuuden toteutumisessa kasvatusyhteistyössä. Opinnäytetyön tavoitteena on herättää keskustelua vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä. Tuloksissa nousseiden vanhempien osallisuuden kokemuksien kautta päiväkodit voivat hyödyntää saatua tietoa osallisuuden lisäämiseksi ja kehittämiseksi.

Kasvatusyhteistyöllä tunnistettiin olevan molemminpuolinen tärkeys ja merkitys. Lapsen viettäessä suurimman osan päivästä varhaiskasvatuksessa, molemminpuolisen tiedonjaon tärkeys korostuu. Yhteistyön oleellisena osana nousi jokapäiväiset tuonti- ja hakutilanteet. Näillä kohtaamisilla parhaassa tapauksessa syvennetään yhteistyötä ja jaetaan ajatuksia lapsesta. Monet vanhemmat kokivat nämä kohtaamiset nopeina ja pintapuolisina hetkinä, joissa vallitsee kiireentuntu. Vanhemmille oli kerrottu, ettei henkilökunta aina ehdi kertoa päivästä ulkona, koska heidän tulee valvoa pihalla lapsia. Yhteistyö rakentuu arjen kohtaamisissa, jolloin tämä saattaa viestiä vanhemmille ajatusta yhteistyön vähäpätöisyydestä. Vanhempien ja kasvattajan välisen kohtaamisen ja tiedonvaihdon kulttuuri on tärkeää lapsen kannalta. Vanhemmat kokivat kasvatusyhteistyön toteutuvan hyvin silloin, kun he saavat riittävästi tietoa lapsen arjesta. Yhteistyötä ohjaavien periaatteiden mukaan tulisi olla luottamusta, kunnioitusta, kuulemistä ja dialogia (Kaskela & Kekkonen 2006, 18). Osa vanhemmista koki, ettei heille tarjottu tarpeeksi tietoa päiväkodin käytänteistä ja henkilökunnasta aloitusvaiheessa. Tällä voi olla vaikutusta heidän kasvatusyhteistyönsä alkamiseen ja osallisuuden kokemukseen. Vuorovaikutuksen ja tiedonvälityksen sujuvuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota varhaiskasvatuksen aloitusvaiheessa. Vanhemmilta nousi konkreettisena ideana koko päiväkodin henkilökunnan esittely, jolla voitaisiin lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luottamusta.

Vanhemmat kokivat osallisuuden kasvatusyhteistyössä merkitykselliseksi. Vanhempien sosiaalisen osallisuuden merkitys kasvatusyhteistyössä näyttäytyi tuloksissa enemmistön kokemuksesta kuuluvansa kasvatusyhteisöön. Merkitys tarpeellisuudesta kuulua yhteisöön kasvoi vielä enemmän vastausprosentissa. Sosiaalista osallisuutta vahvistavana tekijänä voidaan pitää ystävälliset kohtaamiset muiden vanhempien kanssa päiväkodilla. Voidaankin todeta kuuluvuuden tunteen tärkeydestä osana varhaiskasvatusyhteisöä. Sosiaalisen osallisuuden kokeminen yhteisöön kuulumisessa, puolestaan luo perustaa poliittiselle osallisuudelle eli halulle osallistua ja vaikuttaa yhteisön toimintaan (Nivala 2021, 38).

Vanhempien poliittisen osallisuuden toteutumisen koettiin toteutuvan heikosti. Merkityksellisyys nähtiin lähinnä vuosittaisten varhaiskasvatussuunnitelmien kautta. Monet vanhemmat toivoivat mahdollisuutta osallistua päiväkodin toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen, mutta he kokivat vaikuttamismahdollisuudet vähäisinä. Tulosten perusteella vanhemmat eivät tiedä omia vaikuttamisen tapoja varhaiskasvatuksessa. Tampereen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022, 18) mainitaan, että vanhemmille tulee tarjota monipuolisin tavoin ja keinoin mahdollisuuksia osallisuuteen. Tuloksissa välittyy, ettei vanhemmille ole tarjottu erilaisia keinoja eikä tietoa osallisuuden mahdollisuuksista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla onkin laatia sisällölliset ja rakenteelliset edellytykset vanhempien osallisuudelle (Kaskela & Kekkonen 2006). Vanhempien osallistumismahdollisuuksia päiväkodin arjen ja toiminnan suunnitteluun voidaan parantaa. Vanhemmille voi tarjota konkreettisia osallistumismahdollisuuksia, esimerkiksi osallistavien vanhempainiltojen kautta. Tuloksissa vanhemmat nostivat esille kiinnostuksen eritasoisin tapahtumiin, joita voi hyödyntää päiväkodeilla.

Päiväkotien kannattaa kehittää vanhempien ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Haasteena vanhemmat kokivat tiedonkulun sekä vaikuttamismahdollisuutensa. He kokivat, etteivät voi vaikuttaa päiväkodin arkeen ja toimintaan, vaikka kiinnostusta löytyi. Tämä voi heikentää heidän osallisuutensa kokemusta, eikä se kutsu heitä kasvatusyhteistyöhön. Yhteistyön kehittämisen kannalta palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen voisi kehittää konkreettisia mahdollisuuksia. Palautteen antamisen kautta voidaan ymmärtää toisen näkö-

kantaa ja näin kehittää kasvatusyhteistyötä. Vanhemmat nostivat tuloksissa kohtaamiset sijaisten kanssa välillä hankalina, sillä sijaiset eivät tunne lapsia yhtä hyvin kuin ryhmän muu henkilökunta. Sijaisten kohdalla tieto lapsen päivän kuluista on vähäistä tai saattaa jäädä kokonaan puuttumaan. Konkreettisenä ideana nousi hakutilanteissa henkilökunnalle ryhmän mukaan liivi tai nauha, josta vanhemmat tietävät kenen puheille tulisi mennä.

Vanhemmat arvostivat varhaiskasvattajien ammatillisuutta ja yhteistyötaitoja. Osallisuus koettiin kasvatusyhteistyössä pääosin positiivisesti ja yhteistyö merkitykselliseksi.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tarjoaa monipuolisen kuvan vanhempien kokemuksista ja näkemyksistä varhaiskasvatuksen kasvatusyhteistyöstä ja osallisuudesta. Kyselymme oli rajattu vain kahteen päiväkotiin Tampereella, mikä rajaa tulosten yleis-pätevyyttä. Löysimme vertailun vuoksi 20.11.2023- 11.1.2024 toteutetun vanhempien barometrikyselyn, johon oli saatu vastauksia 8 685 kappaletta. Tämä tarjosi laajemman aineiston vanhempien kokemuksista ja näkemyksistä liittyen lasten varhaiskasvatukseen. Vanhempien barometrissä nousi esille esimerkiksi vanhempien kiinnostus monenlaiseen toimintaan, mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon sekä enemmän keskustelua lasten asioista. Nämä olivat aiheita, joita saimme myös esille. (Vanhempien barometri 2024.) Vanhempien barometri lisäsi opinnäytetyömme luotettavuutta ja vahvisti johtopäätöksien uskot-tavuutta sekä syvensi ymmärrystämme vanhempien kokemuksista suurem-massa mittakaavassa.

Vanhemmille tarkoitettuun kyselyyn vastasi kuitenkin pieni osa (300/20) vanhem-paa. Kyselyn vastausaika venyi kesäkuun alkuun. Pohdimme, vaikuttiko kyselyn ajankohta merkittävästi vastauksien saamiseen. Vanhemmille välittyä eVakan kautta varmasti paljon muutakin tietoa, jolloin kyselyyn vastaaminen saattaa jäädä. Luotimme kuitenkin saavamme vastauksia, sillä aihe koski nimenomaan vanhempien kokemuksia osallisuudesta osana kasvatusyhteistyötä.

Vaikka varhaiskasvatuksessa kaikkien kasvattajien velvollisuus on tukea osalli-suutta, sosionomi voisi olla mukana luomassa rakenteita, jotka helpottavat vanhempien osallisuutta. Tuloksien perusteella tälle olisi tarvetta. Sosionomin osaa-misalueeseen kuuluu osallistava yhteiskuntaosaaminen, jota tulisi enemmän hyödyntää ja kehittää varhaiskasvatuksessa. Tuloksissa ilmeni myös, kuinka vanhemmat kokevat saavansa tarvittaessa tukea vanhemmuuteen päiväkodin kautta, mutta toivovat enemmän keskustelua lapsen kasvusta ja kehityksestä. Luotettavan kasvattajan rooli on tärkeä haasteiden ja huolien esille tuomisessa. Sosionomin palvelujärjestelmän tuntemusta tulisi tuoda paremmin esille, jotta

vanhemmat voisivat matalalla kynnyksellä saada ohjausta oikeiden palveluiden pariin. Näin sosionomit pääsisivät hyödyntämään keskeisiä osaamisalueitaan, luoden osallistavampaa ja tukevampaa ympäristöä perheille ja lapsille.

Kasvatusyhteistyössä vanhempien ja henkilöstön välillä voidaan kohdata monenlaisia haasteita ja tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa yhteistyön sujuvuuteen. Opinnäytetyössä emme pohtineet esimerkiksi kieli- tai kulttuuritaustan vaikutusta osallisuuden toteutumiseen.

Opinnäytetyö laajensi ajatteluamme osallisuuden ja kasvatusyhteistyön merkityksellisyydestä varhaiskasvatuksessa. Teoriaan huolella perehtyminen auttoi kyselyn laatimisessa ja pohdinnassa siinä, mikä voisi olla olennaista tietoa. Jälkikäteen ajateltuna poliittisen ja sosiaalisen osallisuuden jaottelun kautta löytyi vain niukasti lähdemateriaalia. Opinnäytetyö eteni suunnitellusti vaihe vaiheelta loppuun asti, mikä antoi kokemusta prosessityöskentelystä. Onnistumisia ja haasteita on ollut myös matkassa. Opinnäytetyön alkuvaiheessa yhteistyöpäiväkodin saaminen tuotti hankaluutta, jonka myötä kyselyn lähettäminen vanhemmille viivästyi suunnitellusta aikataulusta. Arvostimme konkreettisia ideoita, joita vanhemmilta tuli, esimerkiksi koko henkilökunnan esittely. Opinnäytetyöprosessin myötä saimme arvokasta tietoa, joka inspiroi varhaiskasvatuksen ja perheiden välisen yhteistyön kehittämistä myös jatkossa.

Opinnäytetyöprosessin aikana meille nousi esiin ajatuksia ja ideoita työn jatkamiseksi. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista kuulla varhaiskasvattajien kokemuksia osallisuuden edistämisestä ja millaisia toimintatapoja siihen on jo käytössä. Mietimme myös mahdolliseksi jatkotutkimusaiheeksi konkreettista opasta vanhemmille osallisuudesta ja kasvatusyhteistyöstä. Opas voisi käsitellä vanhempien oikeuksia ja vaikuttamismahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa.

LÄHTEET

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot: alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Hakyemez-Paul, S., Lähteenmäki, M. & Pihlaja, P. 2021. "Early Childhood Educators on Parental Involvement: A Comparison between Finland and Turkey." Journal of Early Childhood Education Research 10 (2), 66-96. <https://journal.fi/jecer/article/view/114157>

HE 40/2018 vp. Hallituksen esitys varhaiskasvatuslaiksi. Viitattu 10.7.2024. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180040#idm46111189551808>

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna; Kariston Kirjapaino Oy.

Kangas, J., Vlasov, J., Fonzen, E & Heikka, J. 2018. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumistasen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. Viitattu 17.3.2024. <https://okm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-487-0>

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Loukkola, P., Puroila, A. & Uitto, M. 2024. "Lasten varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelut ihmissuhteiden kutoumina." Journal of Early Childhood Education Research 13 (2), 133-166.

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.

Maunu, A. & Kiilakoski, T. 2018. Ohjausta osallisuuteen? Verkkosivu. Viitattu 22.11.2023. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/88333/47500>

Nivala, E. 2021. "Osallisuuden Vahvistaminen Yksinäisyyden Ehkäisemisenä Varhaiskasvatuksessa." Journal of Early Childhood Education Research 10 (1), 35-59.

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Printon Trükikoda.

Prokkola, L. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomit osallisuuden toimintakulttuurin rakentajina. Dialogi 6.10.2021. Viitattu 21.7.2024. <https://dialogi.diak.fi/2021/10/06/varhaiskasvatuksen-sosionomit-osallisuuden-toimintakulttuurin-rakentajina/>

Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2022. Määräys. Sivistys- ja kulttuurilautakunta. Viitattu 22.09.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 29.7.2024. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit. 2023. Viitattu 9.7.2024. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/12/Varhaiskasvatuksen-sosionomikompetenssit-2023.pdf>

Vanhempien barometri: Varhaiskasvatus ja esiopetus 2023. Viitattu 22.9.2024. https://www.epressi.com/media/userfiles/154004/1715150374/vanhempien_barometri_varhaiskasvatus_ja_esiopetus.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. Määräykset ja ohjeet. Opetushallitus. Viitattu 19.11.2023.

Vilka, H. 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021b. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Viitattu 22.11.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. "Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä - mitä se lopulta tarkoittaa?" Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn työpapereita 2011:2.

Wildmon, M., Anthony, K. & Kamau, J. 2024. Identifying and Navigating the Barriers of Parental Involvement in Early Childhood Education. Current Issues in Education. Viitattu 22.9.2024. https://www.researchgate.net/publication/379735123_Identifying_and_Navigating_the_Barriers_of_Parental_Involvement_in_Early_Childhood_Education

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Vanhempien osallisuus kasvatusyhteistyössä

Varhaiskasvatuksessa yhteistyö vanhempien ja henkilöstön välillä on keskeinen osa päiväkodin arkea. Vanhempien osallisuus näyttäytyy konkreettisina tapoina osallistua toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Osallisuudessa tärkeäksi nousee myös tunne kuuluvuudesta ja merkityksellisistä sosiaalisista suhteista varhaiskasvatusyhteisössä. Varhaiskasvatusyhteisöllä tarkoitamme henkilöstön ja vanhempien muodostamaa yhteisöä.

Kysely avoinna 5.6.- 20.6.2024. Kyselyyn tarvittava aika noin 10-15 minuuttia. Vastaamalla kyselyyn saamme teidän ajatukset ja kokemukset esille, joiden kautta toimintaa voidaan arvioida ja kehittää.

Alla monivalinta- ja kirjoitusosioita, joihin toivoisimme vastausta.

Taustatiedot

1. Montako lasta perheestänne on päiväkodissa? *Pakollinen kysymys

- 1
- 2
- 3
- 4 tai enemmän

2. Kyselyyn vastaa? *Pakollinen kysymys

- Äiti
- Isä
- Vanhemmat yhdessä
- Muu huoltaja

Kasvatusyhteistyön merkitys ja toteutus

Seuraavat kysymykset koskevat yhteistyötä vanhempien ja päiväkodin välillä.

3. Arvioika seuraavia väittämiä. *Pakollinen kysymys

Yhteistyö toimii henkilökunnan kanssa.

- Aina, lähes aina, en osaa sanoa, joskus, ei koskaan

Näkemykseni lasten asioista otetaan huomioon.

- Aina, lähes aina, en osaa sanoa, joskus, ei koskaan

Voin kertoa perheeni arjesta.

- Aina, lähes aina, en osaa sanoa, joskus, ei koskaan

Varhaiskasvatus tarjoaa tilaisuuksia vaikuttaa yhteistyöhön.

- Aina, lähes aina, en osaa sanoa, joskus, ei koskaan

Kuulen päiväkodin tapahtumista.

- Aina, lähes aina, en osaa sanoa, joskus, ei koskaan

Pystyn antamaan rakentavaa palautetta henkilökunnalle.

- Aina, lähes aina, en osaa sanoa, joskus, ei koskaan

4. Miten päiväkodin aloittaminen sujui, mitä olisit kaivannut? (Käytänteet, tutustuminen, aloituskeskustelu) *Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

5. Mitä sinulle merkitsee kasvatusyhteistyö? *Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Seuraavat kysymykset koskevat osallisuuden osa-alueita.

6. Millaiset tapahtumat sinua kiinnostaisivat. *Pakollinen kysymys

Toiminnalliset joulu- ja kevätjuhlat

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Perinteiset joulu- ja kevätjuhlat

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Ryhmäyttävät ja osallistavat vanhempainillat

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Opettajalähtöiset vanhempainillat

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Vanhempainyhdistystoiminta

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Yhteiset retket perheiden kanssa

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Iltakahvilatoiminta missä voi kohdata muita perheitä

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

Vanhempien teemalliset vertaistukiryhmät

- Osallistuisin mielelläni, osallistuisin ehkä, en osallistuisi, en osaa sanoa

7. Koetko pystyväsi vaikuttamaan päiväkodin toimintaan? Mitä toivoisit? (Tapahtumiin, arjen suunnitteluun) *Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

8. Millaisena koet varhaiskasvatuskeskustelun? (Riittävä aika, omien mielipiteiden ilmaisu, ilmapiiri, mitä kehittäisit?) *Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

9. Päiväkodin käytänteet tuonti- ja hakutilanteissa, millaisena koet tilanteet ja tunnetko tulevasi kohdatuksi? (Riittävä aika, tiedonkulku, yksilölliset toiveet)

*Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

10. Osallisuuden kokeminen. *Pakollinen kysymys

Tervehtivätkö muut vanhemmat sinua

- Kyllä, en, välillä, en osaa sanoa

Tervehditkö sinä muita vanhempia

- Kyllä, en, välillä, en osaa sanoa

Koetko kuuluvasi varhaiskasvatusyhteisöön

- Kyllä, en, välillä, en osaa sanoa

Koetko tarvetta kuulua varhaiskasvatusyhteisöön

- Kyllä, en, välillä, en osaa sanoa

Oletko saanut uusia ihmissuhteita lapsen varhaiskasvatuksen myötä

- Kyllä, en, välillä, en osaa sanoa

Onko päiväkodilla omia sosiaalisen median ryhmiä

- Kyllä, en, välillä, en osaa sanoa

11. Millaisia kohtaamisia on ollut päiväkodilla? (Henkilökunta, muut vanhemmat)

*Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

12. Vanhemmuuden tukeminen. *Pakollinen kysymys

Toivotko lapsiperhepalveluihin ohjausta päiväkodin kautta

- Kyllä, ehkä, en, en osaa sanoa

Toivotko tiiviimpää yhteistyötä perheen ja päiväkodin välillä

- Kyllä, ehkä, en, en osaa sanoa

13. Oletko saanut vanhemmuuteen tukea päiväkodin kautta, miten? Koetko tarvetta? Millaista? *Pakollinen kysymys

- Kirjoita vastaus

Liite 2. Saatekirje

Hei vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä vanhempien osallisuuteen liittyen X ja X päiväkodilla. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarkastella osallisuuden merkitystä kasvatusyhteistyössä. Tavoitteena on saada vanhempien kokemuksia näkyviin ja näin tuoda tarpeita ja toiveita esille osallisuuteen liittyen. Osallisuuden tarkastelun kautta haluamme tuoda esiin onnistumisia sekä mahdollisia kehityskohtia kasvatusyhteistyössä.

Osallistuminen tapahtuu linkin kautta anonymisti. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa. Vastauslomakkeet hävitetään heti, kun opinnäytetyö on valmis. Kysely on avoinna 5.6.-20.6.2024. Vastausaika noin 10-15min.

Linkki kyselyyn: XXX

Vastaamalla kyselyyn saamme teidän ajatuksia ja kokemuksia esille, joiden kautta toimintaa voidaan arvioida ja kehittää.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori Petteri Väkiparta Tampereen ammattikorkeakoulusta, (petteri.vakiparta@tuni.fi). Valmis opinnäytetyö julkaistaan internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Kiitos etukäteen vastauksista. Jos herää kysymyksiä, ota rohkeasti meihin yhteyttä.

Heidi Lehtimäki (heidi.lehtimaki@tuni.fi)

Jenna Martikainen (jenna.j.martikainen@tuni.fi)